

Dariusz Karłowicz: Reset czy rewolucja? Współczesne problemy politycznej stabilności i kilka starożytnych rozwiązań

Zachód potrzebuje odwagi i gestu Solona, redukcji zadłużenia, zmiany logiki redystrybucji, przeciwdziałania akumulacji kapitału i reform zachodniego systemu prawnego, które doprowadziłyby do prawdziwej demokratyzacji i pośrednictwa ludu. Jeśli staramy się uniknąć gwałtownych niepokojów społecznych i niebezpiecznych zmian systemu politycznego, potrzebujemy uczciwego resetu. Pytanie, czy takie fundamentalne reformy są możliwe, wydaje się być jedną z kluczowych kwestii dla przywrócenia i zachowania powojennego porządku politycznego – mówił dr Dariusz Karłowicz w wykładzie wygłoszonym w ramach cyklu „JP II Lectures”, organizowanego przez Instytut Kultury św. Jana Pawła II na rzymskim Angelicum.

1 marca odbył się kolejny w roku akademickim 2022/23 wykład z cyklu wykładów Janopawłowych organizowanych przez Instytut Kultury św. Jana Pawła II na uniwersytecie *Angelicum*. Prelekcję zatytułowaną „Reset czy rewolucja? Współczesne problemy politycznej stabilności i kilka starożytnych rozwiązań” wygłosił dr Dariusz Karłowicz, dyrektor programowy Instytutu Kultury św. Jana Pawła II i prezes Fundacji Świętego Mikołaja. W problematykę tematu wprowadzili zgromadzonych o. Cezary Binkiewicz OP, dyrektor Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II w Rzymie na Angelicum oraz o. prof. Michał Paluch OP.

JP2 Lectures / Dariusz Karłowicz: Reset or Revolution? Cont...

Dr Dariusz Karłowicz podjął w swoim wystąpieniu zagadnienie stabilności politycznej i prawnej w kontekście pewnego rodzaju degeneracji systemu ustrojowego i kryzysu dotykającego zachodnich społeczeństw. Przeanalizował negatywne skutki uboczne stabilności, rozumianej powszechnie jako jednoznacznie pozytywny stan docelowy.

W pierwszej kolejności prelegent zarysował tło historyczne sytuacji, w której się obecnie znajdujemy. Stabilność rozumiana jako problem to stosunkowo nowe zjawisko. W burzliwych dziejach Europy przedstawiana ona była dotychczas jako szlachetne dążenie, kierowaliśmy się słowami Cyserona: „Pamiętaj, że ustanowienie państwa, które jest wystarczająco stabilne, by przetrwać wieki, wymaga zdecydowanie najwyższych sił intelektualnych, jakie może wytworzyć natura”. Obecnie, mówił Karłowicz, „żyjemy w rzeczywistości, do której wszyscy dążyli, ale której nikt nigdy nie doświadczył. (...) Zaczynamy zdawać sobie sprawę, że postęp nie jest jedyną zmienną ładu politycznego”.

Stabilność rozumiana jako problem to stosunkowo nowe zjawisko. W burzliwych dziejach Europy przedstawiana ona była dotychczas jako szlachetne dążenie

Karłowicz przywołał statystyki, zgodnie z którymi wielu obywateli państw europejskich uważa, że należy zmienić powojenny status quo, a jedyną ku temu drogą jest swego rodzaju

rewolucja czy też reset – „co piąty Niemiec i czterech na dziesięciu Francuzów opowiada się za siłowym zburzeniem istniejącego porządku”.

Według prelegenta jednym z kluczowych momentów prowadzących nas do tego stanu rzeczy był kryzys gospodarczy z lat 2007 i 2008, który wstrząsnął fundamentami liberalnego, czy raczej neoliberalnego

Zachodu. Upadł aksjomat niekończącego się postępu, dogmat stałego wzrostu. Finalnie okazało się, że największe koszty ponieśli najbiedniejsi. – „W imię stabilności świat ratował i chronił najbogatszych, a także instytucje, które skądinąd były odpowiedzialne za szaleństwa na rynku kredytów hipotecznych wysokiego ryzyka” – podsumował.

W dalszej części wykładu skupiono się na związkach stabilności z demokracją. W okresach długotrwałego pokoju wzrasta konflikt między między stabilizowanymi przez prawo i dziedziczonymi nierównościami społecznymi, ekonomicznymi i politycznymi a intuicją opartą na zasadzie równości i wolności. Karłowicz porównał wytworzoną w ten sposób sytuację do wyróżnionego przez Platona, typowego dla demokracji napięcia między sprawiedliwością a wolnością. Zgodnie z jego nauką, właściwy rodzaj równowagi między sprawiedliwością – elementem arystokratycznym, a bardziej popularnym elementem wolności – chroni demokrację przed anarchią.

*Kryzys gospodarczy z lat 2007
i 2008 wstrząsnął
fundamentami neoliberalnego
Zachodu*

Karłowicz zauważył,
że współcześnie
system w państwach
demokratycznych
zaczyna
konserwować
mechanizmy

dziedziczenia różnic i podziałów, co w praktyce oznacza przekreślenie egalitaryzmu i pojawienie się coraz bardziej niedemokratycznych rządów prawa. W takich warunkach równość i wolność stają się pustymi sloganami. Zwrócił również uwagę na sondaże, które wskazują na rosnące rozczarowanie stanem demokracji. Według Pew Research

Center, zdecydowana większość mieszkańców głównych państw europejskich wyraża niezadowolenie ze sposobu funkcjonowania demokracji w swoich krajach: (43% Niemców, 55% Brytyjczyków, 51% Francuzów, 70% Włochów, 81% Hiszpanów).

Według Karłowicza problem, z jakim się stykamy jest w gruncie rzeczy polityczny – „Chodzi o odzyskanie kontroli nad formalnymi, a przede wszystkim nieformalnymi ośrodkami władzy, które funkcjonują poza kontrolą mechanizmów demokratycznych, poza kontrolą państwa i organizacji międzynarodowych” – mówił. Jak stwierdził dalej, aby dokonać pokojowego, nierewolucyjnego resetu, należy na nowo zdefiniować istniejące reguły, a to z kolei wymaga szerokiego konsensusu politycznego. Wymagałoby to również od beneficjentów obecnego systemu samoograniczenia. – „Wśród elit nie widać jednak oznak takiej gotowości do samokontroli” – podsumował.

W dalszej części wystąpienia Karłowicz zaprezentował kilka starożytnych rozwiązań, które posłużyć mogą za inspirację dla przełamania toksycznej stabilności podtrzymującej rozmaite społeczne patologie. Pierwszym z nich była instytucja anulowania długów obecna w Mezopotamii, Egipcie i Grecji. Anulowanie było gwarancją stabilności istniejącego porządku politycznego, społecznego i gospodarczego. Unieważnienie w połączeniu z uwolnieniem z niewoli długów i obowiązkiem wypłaty odszkodowania lub zwrotu majątku przejętego za długi przez pożyczkodawców miało gwarantować pokój i stabilność oraz przywrócić status quo ante, który został zniszczony przez chaos gospodarczy. Jak wskazał Karłowicz, „kluczem do zrozumienia tej praktyki jest fakt, że stabilność państwa i jego modelu politycznego, a także społecznego, uważana była za najwyższe dobro, znacznie

przewyższające reguły codziennego życia społeczności. Nierozważne przekształcenie mechanizmów stabilności w absolut mogło zniszczyć porządek polityczny. Nieciągłość staje się więc warunkiem ciągłości”.

Kolejny przykład zaczerpnął prelegent ze starożytnej Grecji. Wiele wykorzystanych tam rozwiązań uznać można za modelowy reset. Jako czołowy przykład Karłowicz zaprezentował słynne reformy Solona, charakteryzując bliżej dwie z nich: pierwsza to instytucja procesu przysięgłych, druga to ściśle sparowanie przywilejów i obowiązków politycznych obywateli z jedną z czterech grup dochodowych. Proces przez ławę przysięgłych ograniczył sądowy monopol arystokracji i wzmocnił polityczną agenturę ludu. Zrównanie obowiązków politycznych z grupami dochodowymi usunęło z urzędów najbiedniejszych obywateli i zarezerwowało najwyższe urzędy dla najbogatszych. Jednocześnie raz na zawsze zastąpiono zasadę arystokratycznego panowania przez urodzenie jako decydującej kwalifikacji do oligarchii zasadą bogactwa. Podsumowując, Karłowicz wymienił powody, dla których uznał można te reformy za wzór resetu: „Po pierwsze, poprzedziła je obopólna zgoda stron, co stworzyło "moment konstytucyjny", zapewniający legalność fundamentalnych zmian w obrębie polis. Po drugie, modyfikując systemowy monopol eupatrydów, reformy wykraczały daleko poza sferę gospodarczą i społeczną, uwzględniały bowiem polityczne aspiracje ludu. Po trzecie, reformy były minimalną wymaganą korektą: spełniały oczekiwania "szóstych stronników", a jednocześnie nie stawiały eupatrydów po stronie przegranych. Reset Solona zachowuje ciągłość polityczną. W przeciwieństwie do resetu spowodowanego wojną lub rewolucją, był to kompromis, dzięki któremu zmiana prawna została wprowadzona w imię pokoju i równowagi sprawiedliwości - co obie strony uważały za wspólne dobro”.

*Proces przez ławę
przysięgłych ograniczył
sądowy monopol arystokracji i
wzmocnił polityczną agenturę
ludu*

Kolejny przykład modelowego resetu zaczerpnięty został ze Starego Testamentu. Jest nim „rok Szabatowy”. Jak wskazał prelegent, przynosi on

unieważnienie niechcianych, aczkolwiek zgodnych z prawem zmian, otrząśnięcie się z długów, wykupienie z niewoli długów, uwolnienie ziemi zabranej za długi. Co ciekawe, zawiera on system, który oblicza ceny proporcjonalnie do czasu, jaki pozostał do roku szabatowego (Kpł 25; Pwt 15, 1-18; Wj 21, 1-11; 23, 10-13). Analizując tę koncepcję, Karłowicz zauważył, iż idea roku szabatowego wyraźnie sugeruje, że stabilność nie chroni przed złem i rozkładem, a także przed przypadkowością i niepewnością – stabilność nie jest w żaden sposób eschatologiczna, nie oznacza końca historii.

W końcowej części wykładu prelegent zaobserwował tendencję do absolutyzowania własnych zasad i procedur przez świeckie systemy polityczne. – „Bez odniesień do Boga każda relatywizacja reguł odtwarzających polityczny ład i stabilność - na przykład unieważnienie praw wierzyciela - stanowi zagrożenie dla całego systemu” – dodał.

Podsumowując Karłowicz zwrócił uwagę na szkodliwą absolutyzację idei stabilności, z jaką mamy obecnie do czynienia oraz negatywne konsekwencje z niej wynikające. Postulował również konieczność fundamentalnych reform na wzór resetu Solona.

Fot. Stefano Dal Pozzolo

*

Comiesięczne otwarte wykłady Janopawłowe wygłaszane przez uczonych z całego świata są organizowane przez Instytut Kultury św. Jana Pawła II na wydziale Filozofii na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu – Angelicum w Rzymie, Rzymskiej Alma Mater Karola Wojtyły.

W ramach tegorocznego cyklu swoje wykłady wygłosili: Joseph Weiler, Vittorio Possenti, Mirosława Grabowska, Antoine Arjakovsky, Sr. Helen Alford O.P., Dariusz Karłowicz, Fr. Raymond De Souza, R. R. Reno, Fr. Thierry-Dominique Humbrecht O.P., Fr. Franciszek Longchamps de Brier.

*

Instytut Kultury św. Jana Pawła II jest interdyscyplinarną instytucją naukowo-dydaktyczną powołaną na Wydziale Filozofii Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu (Angelicum) w Rzymie w stulecie urodzin Jana Pawła II. Misją Instytutu jest refleksja nad najważniejszymi problemami współczesnego Kościoła i świata inspirowana życiem i myślą św. Jana Pawła II. Celem Instytutu jest więc nie tylko badanie dorobku Wielkiego Papieża, ale również myślenie

wraz z nim o najważniejszych sprawach kultury duchowej, a więc np. solidarności, miłosierdziu, sztuce chrześcijańskiej, miejscu Kościoła we współczesnym świecie czy kryzysie duchowym Europy.

Fundacja Świętego Mikołaja jest współorganizatorem Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II – instytucji finansowanej ze środków prywatnych darczyńców z Polski. Zapraszamy serdecznie do ich grona! >> <https://teologiapolityczna.pl/jp2>

Informacje o wykładowcach cyklu „JP2 Lectures”:

I semestr:

► 19 października 2022 — *Europa niechrześcijańska – czy jest możliwa?*

Joseph Weiler – profesor w New York University School of Law oraz Senior Fellow w Center for European Studies na Harvardzie. Wcześniej pełnił funkcję przewodniczącego Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego we Florencji. Prof. Weiler jest współredaktorem naczelnym czasopism prawniczych *European Journal of International Law (EJIL)* oraz *International Journal of Constitutional Law (ICON)*. Otrzymał tytuł doktora honoris causa The Catholic University of America. Jedną z jego znaczących książek jest *Un'Europa Cristiana: Un saggio esplorativo*, która została przetłumaczona na osiem języków.

► 16 listopada 2022 — *Prawda, którą jesteśmy dłużni człowiekowi, jest, przede wszystkim, prawdą o człowieku*

Vittorio Possenti – ur. 1938 - włoski filozof, profesor w Katedrze Filozofii Polityki na Uniwersytecie w Wenecji. Zajmuje się filozofią moralną i metafizyką. Członek Narodowego Komitetu Bioetyki, Papieskiej Akademii Nauk Społecznych i Papieskiej Akademii św. Tomasza z Akwinu. Tuż przed konklawe w 1978 roku Possenti sformułował 30 pytań dotyczących nauki społecznej Kościoła, skierowanych do kardynała Karola Wojtyły. Pisemne odpowiedzi udzielone przez przyszłego papieża zostały zamknięte w archiwach na ponad dwadzieścia lat. W 2007 roku ukazał się naukowy zapis tego wywiadu, zatytułowany *Revolution of the Spirit*.

► 30 listopada 2022 — *Sekularyzacja w Europie: teoria i rzeczywistość*
Mirosława Grabowska – socjolog i profesor Uniwersytetu Warszawskiego, od 2008 dyrektor Centrum Badania Opinii Społecznej, największej instytucji badającej opinię publiczną w Polsce. Specjalizuje się w socjologii politycznej, socjologii religii i teorii sekularyzacji. Była profesorem wizytującym na Stanford University, Institute for Advanced Study w Princeton, University of Wisconsin oraz Johannes Gutenberg-Universität Mainz w Niemczech. W 1982-1989 pracowała w redakcji kwartalnika „Krytyka”. Za działalność opozycyjną była aresztowana od 12 czerwca do 21 września 1985 roku. W 2005 r. otrzymała "Nagrodę im. ks. Józefa Tischnera" za książkę "Podział postkomunistyczny". Społeczne podstawy polityki w Polsce po 1989 roku. Autorka książki *God And The Polish Affair. Beyond the Boundaries of Secularization Theory* (2018).

► 7 grudnia 2022 — *Wykład specjalny George'a Weigela*

George Weigel – urodzony w 1951 roku w Baltimore, filozof i teolog katolicki, autor kilkudziesięciu książek, z których większość przetłumaczono i wydano również w Polsce – m.in. dwutomową biografię Jana Pawła II pt. *Świadek nadziei* oraz *Kres i początek*. Prowadzi Katedrę Studiów Katolickich Williama E. Simona w Ethics and Public Policy Center w Waszyngtonie. Odznaczony papieskim Krzyżem Pro Ecclesia et Pontifice oraz polskim Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

► 21 grudnia 2022 — *Religia i polityka – od totalitaryzmu do demokracji. Przypadek Ukrainy*

Antoine Arjakovsky – dyrektor ds. badań w Collège des Bernardins w Paryżu, przewodniczący Association des Philosophes Chrétiens (Stowarzyszenia Filozofów Chrześcijańskich). Założyciel i dyrektor Instytutu Studiów Ekumenicznych we Lwowie. Dyrektor Semaines Sociales de France (Francuskie Tygodnie Społeczne), wiceprezes Artisans de Paix (Rzemieślnicy Pokoju) oraz członek zarządu Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia.

► 18 stycznia 2023 — *Braterstwo powszechne a rozwiązanie konfliktu w Europie: czy Środkowa i Wschodnia Europa mają szczególną rolę do odegrania?*

S. Helen Alford – członek Zgromadzenia św. Katarzyny ze Sieny w KwaZulu Natal. Dziekan Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego św. Tomasza z Akwinu. Od 2004 do 2017 Dyrektor programu magisterskiego „Zarządzanie i społeczna odpowiedzialność biznesu”, prowadzonego wspólnie przez Wydział Nauk Społecznych PUST i Wydział Ekonomii LUMSA w Rzymie. Konsultor Papieskiej Rady

ds. Sprawiedliwości i Pokoju; członek zwyczajny Papieskiej Akademii Nauk Społecznych. Autorka licznych publikacji z zakresu technologii humanistycznej, katolickiej myśli społecznej, biznesu oraz jego społecznej odpowiedzialności.

II semestr:

► 1 marca 2023 — *Reset czy rewolucja? Współczesne problemy politycznej stabilności i kilka starożytnych rozwiązań*

Dariusz Karłowicz — filozof, wykładowca, publicysta, wydawca książek. Dyrektor programowy Instytutu Kultury św. Jana Pawła II. Współzałożyciel i redaktor naczelny rocznika filozoficznego *Teologia Polityczna*. Prezes Fundacji Świętego Mikołaja - współorganizatora Instytutu. Współautor cotygodniowego programu telewizyjnego *Trzeci Punkt Widzenia* (TVP Kultura). Autor książek m.in. *Arcyparadoks śmierci*, *Sokrates i inni święci*, *Polska jako Jason Bourne*.

► 15 marca 2023 — *Chrześcijanizm w obliczu polaryzacji politycznej*

Rusty Reno — od 1978 r. uczęszczał do Haverford College, uzyskując w 1983 r. tytuł licencjata. W 1984 roku rozpoczął studia magisterskie na Uniwersytecie Yale na Wydziale Studiów Religijnych, a w 1990 roku uzyskał stopień doktora w dziedzinie etyki religijnej. Do 2010 wykładowca na Creighton University, redaktor „First Things”. Autor m.in: *Return of the Strong Gods: Nationalism, Populism and the Future of the West*, *Resurrecting the Idea of a Christian Society*, *Sanctified Vision: An Introduction to Early Christian Interpretation of the Bible*.

► 21 kwietnia 2023

Ks. prof. Thierry-Dominique Humbrecht OP – tytuł doktora filozofii uzyskał na Sorbonie. Rozprawę uhonorowano nagrodą Demolombe. W latach 1993-2008 dyrektor studiów filozoficznych dla studentów dominikańskich w dominikańskiej prowincji w Tuluzie. Wykłada filozofię i teologię między innymi: Institut catholique de Paris, Institut catholique de Toulouse (profesor, 2017), Studium des Dominicains (Bordeaux), Institut Saint-Thomas-d'Aquin (ISTA, Tuluza), École professorale de Paris.

► 18 maja 2023

Ks. prof. Franciszek Longchamps de Berier – ksiądz katolicki, profesor prawa, magister prawa (LL.M) Uniwersytetu Georgetown (1992), kierownik Katedry Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, wykładowca na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, wybrany na czwartą kadencję do Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, członek Zespołu Ekspertów ds. Bioetyki Konferencji Episkopatu Polski. Reprezentuje Konferencję Episkopatu Polski w Komisji Prawnej Konferencji.

*

KLIKNIJ i dołącz do grona fundatorów Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II w Rzymie

Myśląc z Janem Pawłem II. Relacja z inauguracji Instytutu Kultury św. Jana Pawła II w Rzymie

List Papieża Franciszka na inaugurację Instytutu Kultury św. Jana Pawła II w Rzymie

Myśl Jana Pawła II jest zbyt ważna, by zamknąć ją w muzeum.
Przemówienie Dariusza Karłowicza na inauguracji Instytutu Kultury św. Jana Pawła II

Otwieramy „akademicki pomnik” dla św. Jana Pawła II. Rozmowa z rektorem Angelicum o. Michałem Paluchem OP

Kard. Stanisław Ryłko: Instytut Kultury to bijące serce Uniwersytetu

O. Serge-Thomas Bonino OP: W duchu żywego tomizmu

Dariusz Karłowicz zaprasza do wspólnego budowania Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II

Start JP2 Studies, wykład Lorda Alderdice'a i wystawa fotografii Adama Bujaka